

LABORCZI GÉZA

A Nyíregyházi Evangélikus Általános Iskola kálváriája

Naplószerű töprengés

Az előzmények

1991. tavaszán az Országgyűlés elfogadja az 1991. évi XXXII. törvényt a volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről.

1992-ben a Nyíregyházi Evangélikus Egyházközség és az Önkormányzat „csomagmegállapodásban” rögzíti az ingatlanok rendezésének kérdését. Ennek értelmében 1992. szeptemberétől az egyház átveszi a Kossuth Lajos Gimnáziumot. Ennek azonban ára van: az Egyházközségnek le kell mondania volt Központi Elemi Iskolája épületéről, amely a belvárosban, a templom mellett épült 100 évvel ezelőtt. Helyette az Önkormányzat egy másik iskolát ajánlott fel, ami kiesik a belvárosból, ami beton épület, minden előnyével és hátrányával.

1995. tavaszára kiderül, hogy ebben a formában a Megállapodás végrehajthatatlan. Ugyancsak tavasszal a miniszterelnök kezdeményezi az egyházak képviselőivel folytatott megbeszélésen, hogy mérjék fel az egyházak azt, hogy mit kérnek vissza természetben és milyen ingatlanokért kérnek pénzbeli kártalanítást, melynek javasolt határideje: 2011.

Ami történt I.

1994. szeptember 24.

Egyházközségünk Presbitériuma úgy döntött, hogy a kialakult új helyzetben volt ingatlanai közül az általános iskolát – jelenleg Kodály Zoltán Általános Iskola (ének-zene szakos) – természetben és funkcióval együtt kéri vissza.

1995. szeptember 28.

Egyeztető tárgyaláson közöltük döntésünket az Önkormányzati delegációval, élén a Polgármester Asszonnyal.

1995. október 25.

Összevont szülői értekezlet a Kodály Zoltán Általános Iskolában, ahol ismertettem Egyházközségünk döntését. A szülők kritikusan és bizalmatlanul fogadták az esetleges tulajdonosváltás hírért. Egy-két indulatos felszólalást kivéve azonban fegyelmezett volt a találkozó, de világos volt, hogy döntő többség nem támogatja elképzeléseinket. Érdemi vitára nem kerülhetet sor, mert erre ez a forma alkalmatlan. További nehézség volt, hogy az önkormányzat megjelent képviselője a kialakult kritikus

hangulatban úgy nyilatkozott, hogy a szülők dönthetnek a kérdésben. Demokráciánk gyermekbetegségének tartom ezt a kijelentést. Világos, hogy egy képviselő, akit 4 évre választanak, igyekszik a választók „kegyeit” elnyerni. Ez mindenütt így van. Azt azonban nem tartom járható útnak, hogy demokrácia ürügyén a felelős mandátummal rendelkezők döntését demagóg módon másokra hárítsuk. Ebben az esetben az iskola tulajdonosváltásának eldöntése az Egyházközség és az Önkormányzati Képviselőtestület átruházhatatlan feladata és felelőssége. Azt természetesnek tartom, hogy az érintettek véleményét meghallgatjuk. Ezért mentem el a találkozóra. A döntés helye és felelőssége azonban vitathatatlan.

1995. október 30.

A következő Nyilatkozatot tesszük közzé; „...Az iskola átvételével – átadásával kapcsolatosan az Evangélikus Egyházközség – a törvényekkel összhangban – a következőket vállalja:

- az ott folyó teljes *oktatási profil töretlen folytatását* ;
- az iskola *autonómiájának* tiszteletben tartását;
- az iskola *teljes személyzetének* átvételét;
- az Igazgatótanácsban megfelelő szintű *Önkormányzati képviseletet* biztosítását.

Egyházközségünk tehát pedagógiai, gazdasági és törvényi garanciát vállal nem csupán az iskola további működtetéséért, hanem annak támogatásáért, a benne rejlő lehetőségek jobb kiaknázásáért. Szeretnénk *az Önkormányzattal partneri módon működtetni* az ott folyó nagyon magas szintű zenei oktatást. Semmiképpen nem szeretnénk az iskola körül háborút, inkább egy „*kontra Dabas Sári*” *ügyet felmutatni, ahol az Önkormányzat, az Egyház, az Iskola együttműködnek a jobb oktatásért, a gyermekekért, a településért.*

Bízunk benne, hogy az iskola sorsát meghatározó kérdésekről *a nagy nyilvánosság előtt* higgadt eszmecsere folytathatunk az érintettekkel, ahol az esetleges félreértések tisztázódnak.”

1995. november 2.

Találkoztunk a Kodály Zoltán Általános Iskola Tantestületével. Ezen világossá vált, hogy nem támogatják a tulajdonosváltást. Ehhez való jogukat semmi módon nem vitatom. Mégis tanulságokkal szolgál az eset. Nem a „nem” zavar, hanem a „hogyan”. Számomra az értelmiségi gondolkodás „szellemi létminimuma” az, hogy egy adott problémát, kihívást több oldalról végiggondolok, alkotó módon választom ki a legjobb megoldást. A tantestület egyszer volt hajlandó találkozni velünk. Ezután már ki is alakította végleges álláspontját. A találkozó végén az igazgató közölte, hogy ha egyházi lesz az iskola: lemond. Nem az elutasítás lepett meg, hanem az intellektuális és érzelmi falak. Az, hogy csak egyetlen tanár akadt a több, mint 40-ből, aki nyilvánosan is mert gondolkodni: mi van akkor, ha egyházi lesz és mi van akkor, ha önkormányzati marad az intézmény. Ha az új kihívásokra ilyen bénultan, a kreativitás teljes hiányával reagál a pedagógus társadalom, mivé lesz az oktatás? Könyökvédős bürokraták oktatnak nem gondolkodni, problémákat nem megoldani?

A jelenség háttérében három összetevőt látok:

1. *A pedagógus képzésből hiányzik a kreativitás.* Nem csupán ideológiailag meghatározott képzés folyt évtizedeken keresztül, amely a fejekben is elültette a szekularizációt. Nem csupán a marxizmus múlt századi társadalmi, gazdasági és egyházi

viszonyokon alapuló valláskrikikáját tanították populista módon, miközben a XXI. század küszöbén élünk. Legalább akkora baj, hogy elfelejtettek egy nemzedéket alkotó módon gondolkodni tanítani. A tananyag reprodukciója sokkal fontosabb, mint az elmélyítésben kialakított vélemény. Keresztényként tudjuk az intellektus határait, de annak elemi szükségét senki sem vitatja. Az ún. kultúr parancsból is ez következik: *hajtsd* uralmad alá a földet. Keresd meg alkotó módon azokat a lehetőségeket, amelyeknek a segítségével Isten akarata szerint, harmóniával és harmóniában irányíthatd a világot.

2. Az emberekben még mindig mélyen munkál a *félelem*, a *bizalmatlanság*. Jobb ma egy veréb, mint holnap egy tűzok gondolkodás jellegzetes példája az, ami történt.

3. A rendszerváltás utáni időben, a XXXII. törvény végrehajtása és a megkapott intézmények működtetése során *az egyházak sem mindig mutattak megfelelő mérték-tartást*, bölcsességet. Még képviselőként kerestem meg az egyik egyház által átvett intézmény tanári küldöttsége. Elmondták, hogy a helyi lelkész heti rendszerességgel bibliaórát tart nekik. Ez önmagában még dicséretes buzgóság is lehetne, ha nem társult volna hihetetlen teológiai *színvonaltalansággal* (megmutatták az elhangzott anyagokat) és ideológiai *erőszakkal* (a követelmény: meg kell térni!!). Az oktatási intézmények fenntartásában kevés folytonos tapasztalattal rendelkeznek a helyi és országos egyházak. A működés közben elkövetett hibák mind azt idézik elő, hogy visszaesett az egyházak iránti bizalom.

1995. november 14.

Tárgyalás az Önkormányzaton Platthy Iván államtitkár úr és Szebik Imre püspök úr jelenlétében. Nincs áttörés, az önkormányzat változatlanul tétován reagál ajánlatunkra, kitapintható, hogy a háttérben erős viták nehezítik a tárgyalások érdemi előbbre jutását.

1995. december 17.

Presbiteri és Képviselőtestületi ülésen alakítottuk ki végleges álláspontunkat. A testület újra egyhangúlag támogatta azt, hogy az épületet funkcióval együtt kérjük vissza, ugyanakkor arról is döntött, hogy ha tervünk továbbra is merev elutasítással találkozik, nem erőltetjük annak megvalósulását. Ha az önkormányzati testület nem támogatja az iskola átvételét, törvényi szabályozás hiányában „csak” a jelenlegi funkcióról mondunk le. Világossá vált, hogy nem szabad sem a múlthoz, sem épületekhez görcsösen ragaszkodnunk. Akkor döntünk elődeink hitéhez, szellemi örökségéhez méltóan, ha arról nem mondunk le, hogy iskola-fenntartó egyházközség legyünk.

1996. január 29.

Az Önkormányzat döntése: sem az épület, sem a funkció visszaadását nem támogatja. Az indok: a szülők és a nevelőtestület elutasította az Egyházközség koncepcióját, illetve nem adtunk elegendő garanciát az iskola töretlen működtetésére. Az ülést követő rögtönzött sajtótájékoztatón bejelentem, hogy visszavonom a jelenlegi funkcióra vonatkozó javaslatunkat, de az épületről, illetve arról, hogy általános iskolát működtessünk a városban nem mondunk le.

1996. február 6.

Kérésemre a korábban csereként fejaljánlott iskolában összevont szülői értekezletre megyünk Polgármester Asszonnal, hogy bejelentsem: nem tartunk rájuk igényt. A szülők megtapsolnak, a rendezvény után a tanárok pezsgőt bontanak, hogy

nem lesznek egyházi iskola. Valami félelmetes kommunikációs zavar van a magyar társadalomban. Azon érdemes gondolkodni és vitatkozni, hogy az egyházak ekkora idő kiesés után felkészültek-e anyagilag, szellemileg, emberi erők vonatkozásában iskolák működtetésére. De ami itt történt az egész más. Olyan ez, mintha felkérnék egy hölgyet táncolni, s ő válasz helyett pofon váгна... Mivé lesz ez az ország, ha normális érdekegyeztetések helyett indulatok és gyanakvás lesz úrrá, ha az értelmes beszédet felváltja a sárdobálás? A helyzet kialakulásáért azonban még egy dolog felelős: maga a törvény. 1991-ben olyan törvényt fogadott el az Országgyűlés, amely a hangoskodókat jultalmazza, a kompromisszumra készeket pedig bünteti. Az önkormányzat most „kiabál”, mert azt reméli: így jut a pénzéhez.

1996. február 11.

A Presbitérium és Képviselőtestület ülésén arról számolok be, hogy a történetek után arra kell felkészülnünk, hogy belátható időn belül nem lesz általános iskolánk, mert igen nagy az egyházi tulajdonlással kapcsolatos ellenállás, a hatalmi szóval történő „egyháziasítást” viszont nem tartom járható útnak.

Ami történt II.

1996. március 20., szerda körülbelül 10 óra

Csörög a telefon a Lelkészi Hivatalban. Az önkormányzat által megszüntetni kívánt általános iskola igazgatója mutatkozik be. Levelet szeretne hozni – mondja. Milyen levelet? – kérdezem. Arról van szó – folytatja –, hogy az iskola tantesülete úgy döntött, hogy támogatja azt a szülői elképzelést, hogy az egyház vegye át az iskolát. Azt hittem nem hallok jól, hogy valaki csúfot úz belőlem, vagy biztosan álmodom. „Ne engedj kápráznak, Istenem!” - fordul meg a fejemben és a szívemben. Délután 3 órakor ott fekszik a levél az asztalomon, s ül velem szemben egy addig ismeretlen ember, aki olyat kér, ami lehetetlen. Amennyire negatív túlzás volt az elutasítás, most pedig az túlzó remények hajszolnak egy közösséget? Milyen eszközünk van nekünk arra, hogy segítsünk? Mi dolgunk van nekünk két vitatkozó fél dolgával? Hála Istennek, ekkor sem voltam egyedül ezekkel a kérdésekkel, mert meg tudtam beszélni egyrészt feleségemmel, másrészt gyülekezetünk felügyelőjével és néhány olyan presbiterrel, akik már eddig is komoly segítséget nyújtottak hitükkel, felkészültségükkel, emberi tartásukkal. Nem tudok elég hálás lenni értük, mert nélkülük már rég feladtam volna...

1996. március 24.

A Presbitérium és Képviselőtestület felhatalmazást ad az Elnökségnek, hogy a megszüntetésre ítélt 5-ös iskolával tárgyalásokat folytasson.

1996. március 29.

Dr. Endreffy Ildikó felügyelőtársammal együtt találkoztunk az iskola vezetésével. Ezen az iskola szerkezetéről, pedagógiai profiljáról tájékozódunk, valamint kifejtettük Egyházközösségünk álláspontját az ügyben. Arról győződünk meg, hogy iskoláját szerető és féltő közösség, segítséget mindenképpen megérdemelnek. Kértük, hogy az egyházi működtetésről a szülők véleményét is kérjék ki.

1996. április 1.

Összevont szülői értekezlet az 5-ös iskolában. A megjelent 320 szülő közül 320 aláírásával kérte az egyházi átvételelt. Amikor beléptem hatalmas taps fogadott. Megint azt hittem nem vagyok ébren...

1996. április 2.

A tantestület kérését, a szülők aláírását átadtam a polgármester asszonynak. Kértem, hogy terjessze az ügyet a képviselőtestület elé. Azt ígérte, hogy az egyik lehetőségként a testület elé terjeszti azt, hogy az egyház átveszi az iskolát.

1996. május 6.

Az önkormányzat képviselőtestülete megszüntette az 5-ös iskolát anélkül, hogy említést tett volna arról, hogy a szülők és tanárok megkeresték az egyházat és mi az önkormányzatot. Ugyancsak figyelmen kívül hagyták az ügy újratárgyalását szorgalmazó több, mint 8 ezer aláírást tartalmazó helyi kezdeményezést. Most már nem csupán iskoláról van szó, hanem arról, hogy a hatalom hogyan bánik a választóival, hogy késő kádárista módszerekkel igyekszik egy polgári kezdeményezést a szőnyeg alá söpörni. Ebben a helyzetben, ha egyházként magukra hagyjuk a bajbajutottakat, krisztusi küldetésünkkel kerülünk szembe. Ezért úgy döntöttünk, hogy tovább megyünk, nem vonjuk vissza átvételi szándékunkat.

1996. május 10.

Megkaptam azt az ívet, amelyben 340 szülő és 41 pedagógus azt kéri, hogy Egyházközségünk 1996. szeptember 1-vel állapítson általános iskolát.

1996. május 13.

Levelet írtunk a Jegyzőnek és a Polgármester Asszonynak, hogy az iskola alapításáról haladéktalanul kezdődjenek meg a tárgyalások. „Városalapítók Általános iskola nélkül?” címmel a nyilvánossághoz fordulunk. A helyi újságok, a rádiók a tv pontosan közlik nyilatkozatainkat. A helyi nyilvánosság betölti küldetését: a polgári kezdeményezés minden eseményéről tudósít. A demokrácia nem is működhet másként, mint úgy, ha a sajtó komolyan veszi ebbéli kötelességét. Kezdtém megtapasztalni, amit eddig is kételkedve fogadtam: a sajtó, a közhangulat nem önmagától „egyházellenes”, hanem mert az egyház sem mindig tudja jól megfogalmazni üzenetét. Ha azonban van bátorsága a kiszolgáltatottak oldalára állni, ha világossá lesz, hogy nem önös érdekeiért küzd, hanem másokért, akkor legfeljebb a másik oldalon állók, az ellenérdekeltek gyanúja kíséri, nem pedig az általános elutasítás. Hosszadalmas, sokszor kilátástalannak tűnő vita kerekedett a város vezetésével. Volt ugyanis minden, ami a hatalom gyakorlásának – sajnos – klasszikus fegyvertárában megtalálható: fenyegetés, ígéretés, megosztásra való törekvés. És van félelem, kiszolgáltatottság a másik oldalon. A hatalom ezt akarta kihasználni. A tanárok, szülők saját félelmüket és előítéleteiket győzték le, amikor egyházközségünket megkeresték. *Mit tehet ilyenkor egy keresztény közösség, amelynek semmilyen hatalmi eszköze nincs?* Két fontos lehetőség azonban mindig adott: a fennálló viszonyokat összevetni Isten szavának minőségi követelményével és a tapasztalható különbséget, visszaélést tapintatos határozottsággal *szóvá tenni*, és a kiszolgáltatottak, a *bajbanlévők oldalára állni*. Úgy is fogalmazhatom, hogy ez az Isten szavából következő *kritikai és korrekciós* funkció felvállalását jelenti. Véleményem szerint természetesen ez nem valamilyen rosszul értelmezett klerikalizmust jelent, nem is az ún. „magasabb egyházi érdekek” megfogalmazását, hanem a krisztusi humánusmot. A

dél-amerikai katolikus egyházban keletkezett „felszabadítás teológia” sok szempontból vitatható. Abban azonban szerintem igaza van, hogy az ember a maga bűnös természetéből adódóan a társadalmi együttélésben is „bűnös struktúrákat” hoz létre. A keresztény közösség feladata ezekre rámutatni és ezek megszüntetéséért lehetőségei szerint mindent megtenni. Az a típusú irgalom ez, amit Jézus a samaritánusról mondott: „meglátta, megszánta, odament, bekötözte a sebeket”. 1996. szeptember 1-től *Evangelikus Általános Iskola működik városunkban*. Hiszem, hogy Isten ajándékaként és provokációjaként...

Az eddig tapasztalatok alapján úgy látom: tanárokbán és diákokban is megmaradt az őszinte párbeszédre való készség. Igen komoly ajándék ez.

ORDASS LAJOS

Mérhetetlen terhek súlya alatt

Egyházunk minden időben Istentől parancsolt feladatának tekintette oktató és nevelő munkáját. Mindannyian tudjuk, hogy a közelmúltban mennyire a támadások középpontjába kerültek a felekezeti iskolák. Olyannyira, hogy létük és megmaradásuk felett aggódtunk. Ha maga a kormányzat ismételen ki is jelentette, hogy az egyház iskoláihoz hozzányúlni nem szándékozik, mégis pártok és azok szószólói: a napilapok oly heves ostromot indítottak ellenük, hogy a közvélemény már erősen bizonytalankodott.

Iskoláink megtartásáért mindenképpen sikraszálltunk. A jövőben is meg kell tennünk fennmaradásunk érdekében mindent. Büszkeségeink ezek az iskolák. Mert éppen azt a személyválogatás nélküli oktató és nevelő munkát végezték, amiért jövőnk érdekében ma mindenkinek küzdeni kell...

Mikor egész nemzetünk az elnemzetlenítés ostroma alatt állott, magyarságunk lelke ezekben a felekezeti iskolákban merített életerőt s amikor a határvonalakon túl élő magyar kisebbségünk sorsát összeszorult szívvel figyeltük, az egyház igehirdető munkája mellett ezek a felekezeti iskolák adtak csak reménysugárt...

Az állam polgárainak nemcsak az a kötelessége, hogy sok a közjavát célzó intézmény javára adózzék, hanem elvitathatatlan joga az is, hogy megmondja, hol és milyennek akarja látni a köz érdekében működő intézményeket. Már pedig kétségbevonhatatlan az a tény, hogy az elmúlt iskolai év végén és a folyó tanév elején történt iskolai beiratások alkalmával Magyarország lakossága a felekezeti oktatásnak és nevelésnek mindenütt e hazában bizalmat szavazott. Ezt aényt figyelmen kívül hagyni igazságtalanság elkövetése nélkül nem lehet.

(Püspöki jelentés, 1946. szeptember) In: Válogatott írások 119–120. (szerk: Szépfalusi I.) EPMSZ, Bern 1982.